

Людмила Московчук, кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методик початкової освіти
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2539-3050>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

У статті здійснено бібліографічний аналіз проблеми естетичного виховання молодших школярів на уроках мистецтва. Схарактеризовано сучасні підходи до естетичного виховання здобувачів початкової освіти з позицій естетики, педагогіки та мистецької освіти. Розглянуто естетичне виховання учнів початкових класів як процес опредметнення і присвоєння суб'єктом естетичних цінностей шляхом формування на уроках мистецтва естетичного ставлення до них у художньо-естетичній діяльності самої дитини.

Ключові слова: естетичне виховання; естетичні цінності; художньо-естетична діяльність; здобувачі початкової освіти; уроки мистецтва.

Літ. 22.

Lyudmila Moskovchuk, Ph.D. (Pedagogy), Senior Lecturer of the Theory and
Methods of Primary Education Department,
Kamyanets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2539-3050>

THEORETICAL ASPECTS OF AESTHETIC EDUCATION OF PRIMARY EDUCATION STUDENTS IN ART LESSONS

The article carries out a bibliographic analysis of the problem of aesthetic education of younger schoolchildren in art lessons. Modern approaches to the aesthetic education of primary education students from the standpoint of aesthetics, pedagogy and art education are characterized.

From the standpoint of aesthetics as a philosophical science, the aesthetic education of younger schoolchildren is considered as a specific type of pedagogical activity in order to form a system of orientation in the world of aesthetic and artistic values in primary school students in accordance with the ideas about its nature and purpose that have developed in this particular society.

In the pedagogical literature, the aesthetic education of primary education students, in addition to developing their orientation in the world of aesthetic values, introduces them to these values, develops aesthetic taste and ideal, forms the ability of a junior schoolchild to aesthetic perception and experience, to creativity according to the laws of beauty, to create aesthetic values.

The leading approach to the modernization of primary general art education in Ukraine is based on the idea of humane and aesthetic development of the individual, which provides for the orientation of general art education in primary school to encourage students to aesthetically experience the humanistic values of art as a means of their personal development. The result of aesthetic education is a person with a stable aesthetic worldview, which is based on universal values and priorities.

The analysis of scientific sources on aesthetics, pedagogy and art shows that the formation of aesthetic education of younger schoolchildren is an urgent problem of our time. In scientific research, aesthetic education of primary education students in art lessons is conceived as a purposeful process of familiarizing younger students with aesthetic categories, forming their interest, ability to perceive, emotional-value attitude, interpretation and creation of aesthetic values, aesthetically active self-expression in accordance with primary school age, acquired aesthetic knowledge, taste and experience, developed abilities for creativity.

Keywords: aesthetic education; aesthetic values; artistic and aesthetic activities; primary education applicants; art lessons.

Постановка проблеми. Пріоритетами художньо-естетичного виховання у сучасному закладі загальної середньої освіти є естетично-вихована особистість з високим рівнем художньо-естетичної культури, яку характеризує сформована здатність керуватися художніми знаннями і вміннями, готовністю використовувати отриманий досвід у своїй діяльності згідно з універсальними естетичними цінностями та власними духовно-світоглядними позиціями на основі прилучен-

ня з дитинства до глибинних пластів світового і вітчизняного мистецтва [7]. Виховання особистості з розвиненими естетичними якостями і здібностями важливо розпочинати з початкової школи.

В умовах модернізації вітчизняної системи освіти та її входження в європейський освітній простір головною метою мистецької освітньої галузі, згідно з Державним стандартом початкової освіти, є “всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини” [18, 225], а одними із завдань уроків мис-

тецтва в початковій школі визначено “виховання естетичного смаку та збагачення естетичного досвіду” [18, 178].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній теорії і практиці естетичного виховання накопичено цінний досвід роботи з школярами, що потребує узагальнення. Різні аспекти проблеми естетичного виховання вивчалися у дисертаційних дослідженнях кінця ХХ ст. (І. Таран, О. Крутоголова, Л. Ващенко, Л. Чуриліна, М. Левченко, Е. Белкіна, В. Рагозіна, Л. Руденко, Р. Беланова, Т. Чабанова), 2000-х рр. (О. Кучерук, О. Аліксійчук, Н. Фоломєєва, О. Сапожнік, В. Новосельська, Т. Голінська, Ю. Гончаренко, Н. Карпенкова, Ю. Максимчук, Ю. Пастухова, М. Чернявська, С. Сургай, О. Софіщенко), а також продовжують розроблятися сьогодні вченими (О. Комаровська, М. Лещенко, О. Лобова, Л. Масол, Н. Миропольська, О. Михайличенко, О. Ростовський, Т. Турчин та ін.) і науковцями (О. Земляна, Ю. Деркач, В. Біруля, О. Білик, Т. Кривошея, А. Владімірова, Ань Чжоу та ін.).

Естетична освіта сьогодні є “потужним інструментом гуманізації особистості, розвитку її емоційного інтелекту, творчого потенціалу та формування здатності до глибокого, осмисленого сприйняття навколишнього світу. Саме через мистецтво та культуру особистість отримує унікальну можливість для власної самореалізації, культурної ідентифікації і гармонізації внутрішнього світу” [20, 157].

Аналіз вищезначених досліджень дає підставу стверджувати, що науковці одностайні у своїх поглядах на естетичне виховання та розуміють його як процес формування духовно багатой людини, яка глибоко розуміє твори мистецтва, має високо розвинуті естетичні смаки, відчуває красу навколишнього світу і прагне до творчого перетворення дійсності за законами прекрасного.

Дослідники розглядають естетичне виховання комплексно як системне явище, беручи до уваги соціальний, культурологічний, психологічний та педагогічний аспекти.

Зазначимо, що сучасні наукові джерела уможливають розглянути феномен естетичного виховання та естетичного виховання здобувачів початкової освіти у кількох площинах, що і стало предметом нашого дослідження.

Мета і завдання статті – на основі аналізу філософської, педагогічної, мистецтвознавчої літератури обґрунтувати естетичне виховання здобувачів початкової освіти як педагогічну проблему.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення проблеми естетичного виховання здобувачів початкової освіти дає можливість класифікувати наукові дослідження за різними галузями наукового знання – естетики, педагогіки, мистецької освіти.

Методологічну основу сучасної моделі естетичного виховання, як зазначає вчена О. Оніщенко, має складати симбіоз трьох наук – естетики, педагогіки та етики, адже зазначена проблема безпосередньо пов’язана зі структурою естетичної свідомості, її важливими складовими – естетичним почуттям, естетичним смаком та естетичним ідеалом, і залежить від загальноосвітнього рівня людини та передбачає необхідність гармонійного розвитку, духовного вдосконалення особистості [10, 2].

З позицій **естетики** як філософської науки, що вивчає два взаємозалежні кола явищ: сферу естетичного як специфічний вияв ціннісного ставлення людини до світу й сферу художньої діяльності людей [17, 75] як науки про становлення і розвиток чуттєвої культури людини [5, 6] естетичне виховання розглядається як специфічний вид суспільно-значимої діяльності, яка здійснюється суспільством та його спеціалізованими інститутами щодо об’єкта – індивіда, особистості, групи, колективу, спільноти з метою вироблення в останнього системи орієнтації у світі естетичних і художніх цінностей відповідно до уявлень про її характер та призначення, які склалися у даному конкретному суспільстві [2, 37].

Формування певного естетичного ставлення людини до дійсності у процесі естетичного виховання сприяє виробленню орієнтації у світі естетичних цінностей, її прилучення до них. Завдяки естетичному вихованню розвивається здатність до естетичного сприйняття і переживання та до створення естетичних цінностей в мистецтві і поза ним – у сфері трудової діяльності, побуті, у вчинках та поведінці.

У естетичному вихованні відбувається ознайомлення вихованців з естетичними категоріями, які напрацьовувалися естетикою у своєму історичному розвитку. В них фіксувались прояви краси, такі, наприклад, як прекрасне, піднесене, гармонійне, симетричне, злагоджене тощо [14, 63].

Естетичні категорії – це вузлові пункти в історії освоєння людиною дійсності “за законами краси”. У них збережені основні типи естетичних відносин “я” людини до навколишнього світу, узагальнені характерні естетичні властивості предметного світу. В. Лозовой поділяє естетичні категорії на парні (прекрасне та потворне, трагічне та комічне, низьке та піднесене (високе)) та непарні (зміст, форма, художній образ, художній метод, естетична свідомість, естетична діяльність, естетична культура тощо) [4, 9]. Л. Левчук розглядає такі категорії, як “гармонія” і “міра”, “прекрасне і потворне”, “піднесене”, “героїчне”, “низьке”, “трагічне” “комічне”, “естетичне” [5, 67–105].

Краса є потужним інструментом, що дозволяє педагогові через викликання в учнів прагнення до краси, фасилітацію у них позитивних естетичних

емоцій і почуттів від споглядання краси й залучення до співтворства у її творенні в процесі спільної педагогічної діяльності впливати на формування її особистості [11, 42].

О.Отич виділяє такі естетичні категорії, як *автаркія* (рівновагу якостей людини, що забезпечує їх самодостатність, незалежність від речей оточуючого світу та інших людей), *калокагатія* (спрямовує розвиток творчої індивідуальності на досягнення гармонії прекрасного й морального, єдності усіх найкращих його якостей, визначених ідеалом розвитку особистості та метою виховання), *гармонія* (узгодження різних, навіть суперечливих, протилежних аспектів цілого, що зорієнтовує на забезпечення гармонійності особистісного, професійного, естетичного й творчого розвитку учнів), *катарсис* (зживання пристрастей і негативних якостей через випробування афектованими переживаннями) [11, 45–47].

Естетичним та етичним орієнтиром виступає у О.Отич категорія ідеалу. Цей ідеал є найвищим критерієм, згідно з яким Я-реальне особистості співвідноситься з його Я-ідеальним і внаслідок усвідомлення ним їх невідповідності виступає рушійною силою процесу особистісного самовдосконалення, “сходження” його до власної творчої індивідуальності [11, 49–50].

У процесі естетичного виховання людина естетично сприймає і переживає навколишню дійсність – світ природи, людей, творів мистецтва і творить її навколо себе, використовуючи різні естетичні засоби.

Естетичне виховання тісно пов’язано з етичними проблемами і моральним вихованням: І. Зязюн зазначав, що людина, яка має сформовані уявлення про прекрасне і потворне, піднесене і низьке, трагічне і комічне, здатна відчувати й переживати естетичне в навколишньому світі відповідно проявляє це у своєму мисленні і поведінці. Естетично вихована людина не зможе неестетично поводитися у суспільстві, характеризуватися низькою культурою і негативними вчинками у повсякденному житті. Отже, естетичність людини проявляється і здійснюється у її діяльності, в різнобічній соціальній творчості, де вона набуває естетичного досвіду як єдності поглядів, ідеалів, почуттів, смаків, потреб, необхідного для її самоствердження як у царині сприймання, так і в царині творчої діяльності. Сформований естетичний досвід зумовлює ставлення і розвиток світоглядних переконань людини, її естетичних норм поведінки [13, 175]. При цьому вчений підкреслює необхідність формування активної позиції людини у виховному процесі: “Важливо не приймати особистість як об’єкт естетичного впливу в стані пасивності, а формувати особистісне активне начало для постійного і неперервного, життєвого естетичного самовиховання” [6, 11–12].

У педагогічній енциклопедичній літературі естетичне виховання визначають як:

– вироблення і удосконалення в людини здібності сприймати, правильно розуміти, цінити і створювати прекрасне в житті і мистецтві, активно брати участь в творчості, творенні за законами краси [15, 99];

– формування певного почуттєво-емоційного, ціннісного ставлення людини до дійсності. Естетичне виховання виробляє орієнтацію особистості в світі естетичних цінностей згідно з уявленнями про їх характер, що склався у конкретному суспільстві, прилучає до цих цінностей, розвиває естетичний смак і ідеал, формує здібність людини до естетичного сприйняття і переживання, до творчості за законами краси, до створення естетичних цінностей [13].

З позицій *мистецької педагогіки* естетичне виховання трактується як система комплексного, планомірного, цілеспрямованого і послідовного впливу на людину з боку певних соціальних інститутів на основі єдиних науково-педагогічних принципів, методів та засад, у результаті якого в неї виникає світоглядна установка на безпосередню творчу оцінку дійсності і власного життя в суспільстві як проявів прекрасного і потворного, піднесеного і низького, трагічного і комічного та інших естетичних категорій (Л. Масол) [8, 14].

У *широкому (соціальному) розумінні* естетичне виховання розуміється як формування естетичних цінностей особистості шляхом залучення до цінностей мистецтва, вітчизняної і світової культури; у *вузькому (педагогічному) значенні* – як забезпечення спеціально організованих педагогічних умов, спрямованих на духовне збагачення і розвиток особистості засобами мистецтва [8, 14].

У процесі естетичного виховання відбувається вплив на дитину як на суб’єкта з метою засвоєння ним знань про соціальні норми і цінності, що склалися у суспільстві, і їх перетворення на особистісні переконання та набуття досвіду застосування у власній поведінці (О. Рудницька) [16, 18].

У різних суспільствах були свої цінності і норми, яких мали дотримуватися його члени; оволодіння цими суспільними нормами, щоб зорієнтувати усе життя людей, набувалося шляхом виховання, зокрема й естетичного, і реалізовувалося у системі соціальних інституцій.

Як зазначають вчені, естетичне виховання впливає не тільки на естетичну сферу дитини, зрушуючи її естетичні якості і властивості, а й на всю особистість у взаємозв’язку її інтелектуальної, фізичної, емоційно-чуттєвої, волевої та інших складових. І. Бех вказує, що метою естетичного виховання є розвиток емоційної та інтелектуальної сфер дитини; актуалізація естетичних, мистецтвознавчих і культурологічних знань; формування естетичної

свідомості, що відбивається як у власній творчості у царині мистецтва, так і у вчинковому способі буття, що "...репрезентує цілісність людської свідомості, самосвідомості і практичної дії" [1, 4].

Саме тому естетичне виховання має спрямовуватися на високий рівень художньої культури у особистості, яку характеризуватиме система художньо-естетичних знань, поглядів, переконань, досвід творчої діяльності в галузі мистецтва та емоційно-моральне ставлення до мистецтва (О. Щолокова) [22], на набуття учнями специфічної якості неповторної унікальної індивідуальності, яка реалізує себе у вчинку і постає як осягнення особистісно високого, що міститься у творах мистецтва, як відшук школярами свого слова спочатку в мистецтві, а потім і в навколишньому житті, їхній активній співпричетності до буття [9, 5].

Про сприяння естетичного виховання у творенні високодуховної людини, яка сприймає красиве у мистецтві, а потім переносить його у повсякденне життя – у вчинки, у діяльність, пише Г. Падалка, зазначаючи, що гуманістична спрямованість естетичного виховання сприяє "виробництву" саме людини у високому смислі цього слова, формуванню шляхетної, одухотвореної особистості [12, 65]. Мистецька освіта і художньо-естетичне виховання, як вказує вчена, має забезпечити цілеспрямоване перетворення здобутків світового мистецтва на особистісний естетичний досвід. Від національного і через національне можна прийти до усвідомлення прекрасного в загальнолюдських вимірах [12, 65].

Як бачимо, естетичне виховання неможливе поза освоєнням дитиною системи цінностей, що існують або розвиваються у певному суспільстві. У процесі естетичного виховання відбувається опредметнення і присвоєння суб'єктом естетичних цінностей шляхом формування естетичного ставлення до них у художньо-естетичній діяльності самої дитини. Сутність процесу прилучення до естетичних цінностей полягає у цілеспрямованому впливі засобами мистецтва на особистість дитини, завдяки якому формуються художні почуття і смак, інтерес до мистецтва, вміння розуміти, цінувати його, насолоджуватися ним, розвиваються творчі здібності. Отже, художньо-естетичне виховання є засобом впливу на цінності особистості і зумовлює позитивну зміну їх системи, естетичної свідомості, естетичних почуттів, що сприяє входженню особистості в естетичну культуру суспільства і світу (Г. Шевченко) [21, 34].

Зміна цінностей у структурі особистості не може відбуватися поза її участю, навпаки, передбачає активну позицію самого суб'єкта, що не просто пасивно запам'ятовує знання чи сприймає інформацію – пріоритет у сучасному естетичному вихованні надається ціннісно-пізнавальним підходам у порівнянні зі споглядально-пізнавальними (Г. Падалка) [12, 134–158].

Тільки активна особистість із системою ціннісних орієнтацій буде здатна розуміти художню цінність творів мистецтва і бути співпричетною до духовного світу іншого та протистояти культивуванню примітивних поглядів і смаків. Саме таку людину можна назвати універсальною гармонійною особистістю [4].

Отже, результатом естетичного виховання є особистість зі стійким естетичним світоглядом, в основі якого загальнолюдські цінності та пріоритети.

Уроки мистецтва у школі не тільки сприяють формуванню мистецьких компетентностей, а й передбачають здатність учнів до пізнавальної і практичної творчості в царині певного виду мистецтва, а також засвоєння основних понять і законів інших наук з позицій естетичних категорій – краси, гармонії, естетичної довершеності, естетичної досконалості (Н. Миропольська) [3, 9]; розвитку емоційно-почуттєвої сфери особистості, що робить індивідуальність творчою і зорієнтовує її на творчість за законами краси в усіх сферах життєдіяльності (О. Отич) [11, 51]. Мистецтву, як зазначає О. Отич, притаманні потужні творчі (люди́нотворчий, культу́ротворчий, художньо-творчий, життєтворчий, творчо-розвивальний) та педагогічні (дидактичний, виховний, розвивальний) потенціали [11, 69].

У процесі художньо-естетичного виховання як взаємодії цілеспрямованого мистецько-педагогічного впливу на особистість – дії художньо-естетичного оточення і її самовиховання, в особистості розкривається здатність сприймання, активізується ціннісна позиція щодо мистецтва і дійсності, що виявляється у здатності інтерпретувати мистецькі і реальні життєві явища художніми засобами, у життєтворчості особистості (Г. Турчин) [19, 7]. Вчена визначає провідний підхід до модернізації початкової загальної музичної освіти в Україні, в основу якого покладено ідею гуманно-естетичного розвитку особистості, що передбачає орієнтацію загальної музичної освіти у початковій школі на спонукання учнів до естетичного переживання гуманістичних цінностей мистецтва як засобу їх особистісного розвитку [19, 33].

Висновки. Аналіз наукових джерел з естетики, педагогіки і мистецтва засвідчує, що формування естетичної вихованості молодших школярів є актуальною проблемою сучасності. У наукових дослідженнях естетичне виховання здобувачів початкової освіти на уроках мистецтва мислиться як цілеспрямований процес ознайомлення молодших школярів з естетичними категоріями, формування їх зацікавленості, здатності до сприймання, емоційно-ціннісного ставлення, інтерпретації та створення естетичних цінностей, естетично активного самовираження відповідно молодшого шкільного віку, набутих естетичних знань, смаку і досвіду, розвинених здібностей до творчості.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розкритті засобів естетичного виховання молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Духовна енергія вчинку. Рівне : РДГУ, 2004. 42 с.
2. Газнюк Л.М. Естетика : навч. посіб. для гуман. спец. / Л.М. Газнюк, С.В. Могильова, Н.О. М'яснікова, Н.М. Салтан. Київ : Кондор, 2011. 214 с.
3. Естетизація навчально-виховного процесу в основній школі засобами мистецтва : метод. посіб. / за ред. Н.С. Миропольської, О.А. Комаровської. Кіровоград : "Імекс-ЛТД". 2013. 160 с.
4. Естетика : навч. посіб. / М.П. Колесніков, О.В. Колеснікова, В.О. Лозовий та ін. ; за ред. В.О. Лозового. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 208 с. С. 202–205.
5. Естетика : підручник / Л.Т. Левчук, В.І. Панченко. О.І. Оніщенко, Д.Ю. Кучерюк ; за заг. ред. Л.Т. Левчук. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ : Вища шк., 2006. 341 с. : іл.
6. Зязюн І.А. Естетика і етика започатковують людську духовність. *Естетичні та етичні основи розвитку педагогічної майстерності викладачів вищих педагогічних навчальних закладів* : бібліогр. покажч. / упоряд. Л.Н. Штома ; наук. консультант і авт. вступ. ст. О.М. Отич ; наук. ред. І.А. Зязюн ; бібліогр. ред. Л.Н. Штома. Кіровоград : "Імекс-ЛТД", 2013. 150 с.
7. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 25.02.2004 N 151/11. URL: <http://www.yur-info.org.ua/index.php?landidc1&menuid=1182&article id = 16 5701#>
8. Масол Л.М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика : монографія. Ін-т проблем виховання АПН України. Київ : Промінь, 2006. 432 с.
9. Миропольська Н., Ничкало С., Рагозіна В., Хлебнікова Л., Шахрай В. Уроки художньо-естетичного циклу в школі: навчання і виховання : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. 240 с.
10. Оніщенко О.І. Естетичне виховання: історичні традиції та сучасність. *Мистецтво та освіта*. 1998. № 3. С. 2–6.
11. Отич О.М. Розвиток творчої індивідуальності студентів професійно-педагогічних навчальних закладів засобами мистецтва : монографія / а наук. ред. І.А. Зязюна. Чернівці : Зелена Буковина, 2011. 248 с.
12. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
13. Педагогічний словник / за редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М.Д. Київ : Педагогічна думка, 2001. 514 с.
14. Петрушенко В. Тлумачний словник основних філософських термінів. Львів : Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2009. 264 с.
15. Професійна освіта: словник : навч. посіб. / уклад. С.У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н.Г. Ничкало. Київ : Вища шк., 2000. 380 с.
16. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна і мистецька : навч. посібник. Київ : Інтерпроф, 2002. 270 с.
17. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В.В. Радула. Київ : "ЕксОБ", 2004. 304 с.

18. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 класи. Typical educational programs for class. General Secondary Education: Grades 1-2 Київ : ТД "ОСВІТА-ЦЕНТР+", 2018. 240 с.

19. Турчин Т.М. Теоретико-методичні засади модернізації початкової музичної освіти в Україні : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13. 00. 02. Київ, 2014. 47 с.

20. Чжоу Ань. Естетична онлайн-освіта в Китаї. *Молодь і ринок* : щомісячний науково-педагогічний журнал / гол. редактор Микола Галів. 2024. № 12 (232) грудень. С. 157–162.

21. Шевченко Г.П. Художньо-естетичне виховання студентської молоді : монографія / Г.П.Шевченко, Ю.А. Пастухов ; Східноукраїнський національний ун-т ім. В. Даля, 2010. 180 с.

22. Щолокова О.П. Методика викладання світової художньої культури : підручник. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. 194 с.

REFERENCES

1. Bekh, I.D. (2004). *Dukhovna enerhiia vchynku* [The spiritual energy of the act]. Rivne, 42 p. [in Ukrainian].
2. Hazniuk, L.M., Mohylova, S.V., Miasnikova, N.O., Saltan, N.M. (2011). *Estetyka* [Aesthetics]. *Textbook for humanitarian specialties*. Kyiv, 214 p. [in Ukrainian].
3. *Estetyzatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu v osnovnii shkoli zasobamy mystetstva* (2013). [Aestheticization of the educational process in the main school by means of art]. *Methodological manual*. (Eds). N.Ie. Myropolskoi, O.A. Komarovskoi. Kirovohrad, 160 p. [in Ukrainian].
4. *Estetyka* (2004). [Aesthetics]. *Tutorial*. (Eds.). M.P. Kolesnikov, O.V. Kolesnikova, V.O. Lozova et al; Kyiv, 208 p.; pp. 202–205. [in Ukrainian].
5. *Estetyka* (2006). [Aesthetics]. *Textbook* / L.T. Levchuk, V.I. Panchenko. O.I. Onishchenko, D.Iu. Kucheriuk; (Ed.). L.T. Levchuk. 2nd ed., supplemented and revised. Kyiv, 341 p. [in Ukrainian].
6. Ziazun, I.A. (2013). *Estetyka i etyka zapochatkovuiut liudsku dukhovnist. Estetychni ta etychni osnovy rozvytku pedahohichnoi maisternosti vykladachiv vyshchikh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv* [Aesthetics and ethics are the foundation of human spirituality. Aesthetic and Ethical Foundations of the Development of Pedagogical Skills of Teachers of Higher Pedagogical Educational Institutions]. Kirovohrad, 150 p. [in Ukrainian].
7. *Kontseptsiiia khudozhno-estetychnoho vykhovannia uchniv u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladykh* (2004). [The concept of artistic and aesthetic education of students in secondary schools]. Approved by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 25.02.2004 N 151/11. Available at: <http://www.yur-info.org.ua/index.php?landidc1&menu id=1182&article id = 16 5701#> [in Ukrainian].
8. Masol, L.M. (2006). *Zahalna mystetska osvita: teoriia i praktyka* [General Art Education: Theory and Practice]. Kyiv, 432 p. [in Ukrainian].
9. Myropolska, N., Nychkalo, S., Rahozina, V., Khliebni-kova, L. & Shakhrai, V. (2006). *Uroky khudozhno-estetychnoho tsyklu v shkoli: navchannia i vykhovannia* [General Art Education: Theory and Practice]. *Tutorial*. Ternopil, 240 p. [in Ukrainian].
10. Onishchenko, O.I. (1998). *Estetychne vykhovannia: istorychni tradytsii ta suchasnist* [Aesthetic education: histori-

ДІАГНОСТУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

cal traditions and modernity]. *Art and Education*. No. 3. pp. 2–6. [in Ukrainian].

11. Otych, O.M. (2011). Rozvytok tvorchoi indyvidualnosti studentiv profesiino-pedahohichnykh navchalnykh zakladiv zasobamy mystetstva [Development of creative individuality of students of vocational and pedagogical educational institutions by means of art]. *Monograph*. (Ed.). I.A. Ziazun. Chernivtsi, 248 p. [in Ukrainian].

12. Padalka, H.M. (2008). Pedahohika mystetstva: Teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dysyplin [Pedagogy of Art: Theory and Methods of Teaching Art Disciplines]. Kyiv, 274 p. [in Ukrainian].

13. Pedahohichnyi slovnyk (2001). [Pedagogical Dictionary]. (Ed.). Yarmachenko M.D. Kyiv, 514 p. [in Ukrainian].

14. Petrusenko, V. (2009). Tlumachnyi slovnyk osnovnykh filosofskykh terminiv [Explanatory dictionary of basic philosophical terms]. Lviv, 264 p. [in Ukrainian].

15. Profesiina osvita: slovnyk (2000). [Vocational education: dictionary]. *Tutorial*. (Eds.). S.U. Honcharenko et. al; N.H. Nychkalo. Kyiv, 380 p. [in Ukrainian].

16. Rudnytska, O.P. (2002). Pedahohika: zahalna i mystetska [Pedagogy: general and artistic]. *Tutorial*. Kyiv, 270 p. [in Ukrainian].

17. Sotsiolohe-pedahohichnyi slovnyk (2004). [Sociological and Pedagogical Dictionary]. (Ed.). V.V. Radula. Kyiv, 304 p. [in Ukrainian].

18. Typovi osvichni prohramy dlia zakl. zahalnoi serednoi osvity: 1–2 klasy (2018). [Typical educational programs for class. General Secondary Education: Grades 1–2]. Kyiv, 240 p. [in Ukrainian].

19. Turchyn, T.M. (2014). Teoretyko-metodychni zasady modernizatsii pochatkovoї muzychnoi osvity v Ukraini [Theoretical and methodological foundations of modernization of primary music education in Ukraine]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv, 47 p. [in Ukrainian].

20. Chzhou An. (2024). Estetychna onlain-osvita v Kytai. [Aesthetic Online Education in China]. *Youth & market*, No. 12 (232). Drohobych, pp. 157–162. [in Ukrainian].

21. Shevchenko, H.P. & Pastukhovi, Yu.A. (2010). Khudozhno-estetychne vykhovannia studentskoi molodi [Artistic and aesthetic education of student youth]. *Monograph*, 180 p. [in Ukrainian].

22. Shcholokova, O.P. (2007). Metodyka vykladannia svitovoi khudozhnoi kultury [Methods of teaching world artistic culture]. *Tutorial*. Kyiv, 194 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 03.03.2025

УДК 37.016:159.9

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.329093>

Вадим Бузницький, провідний-науковий співробітник
Національного університету оборони України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3088-8456>

Ганна Єфіменко, науковий співробітник
Національного університету оборони України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1106-4010>

ДІАГНОСТУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається діагностувальна компетентність майбутніх фахівців як важлива складова їх професійної підготовки в умовах сучасної освіти. Акцентується увага на її значущості для ефективного виконання професійних обов'язків, а також на тому, як ця компетентність впливає на якість освітнього процесу. Діагностувальна діяльність майбутнього фахівця здатна не тільки аналізувати, оцінювати, але й прогнозувати результати навчального процесу, що є необхідним для коригування методів навчання, адаптації до змін у професійному середовищі та прийняття обґрунтованих рішень.

Ключові слова: професійна підготовка; педагогічна діяльність; майбутні фахівці; діагностувальна компетентність; діагностика; сучасна освіта; компетентнісний підхід.

Літ. 12.

Vadym Buznytskyi, Lead Researcher,
National University of Defence of Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3088-8456>

Hanna Yefymenko, Researcher,
National University of Defence of Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3088-8456>

DIAGNOSTIC COMPETENCE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING FOR FUTURE SPECIALISTS IN THE CONTEXT OF MODERN EDUCATION

The article discusses the diagnostic competence of future professionals as an important component of their professional training in the context of modern education. The emphasis is placed on its significance for the effective performance of professional duties, as well as on how this competence influences the quality of the educational process. The diagnostic activity